

CURIOSITATS DE CATALUNYA

(setmanal)

Redacció i Administració:
Barcelona. - Riera Alta, 61

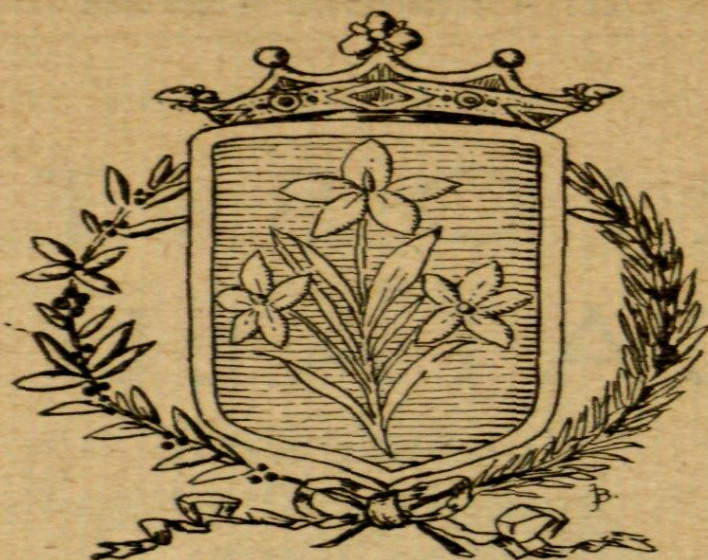
P R E U :

Número corrent	25 cèntims.
Número endarrerit	40 »
Subscripció anual	10 pessetes.

S U M A R I

Notes històriques de l'ex-vila de Gràcia (Barcelona), pàg. 418. - Una locució popular, pàg. 421. - Literatura catalana, pàgina 422. - Aforismes i proverbis, pàg. 424. - Cançons populars, pàg. 425. - Contes vells... forjats de nou, pàg. 426. - Els Mossos de l'Esquadra, pàg. 430. - ¿Per què..., pàg. 436. - Fets històrics, pàgina 437. - Jocs de paraules, pàg. 439. - Antologia poètica, pàg. 440. - Nostra Premsa, pàg. 441. - Endevinalles, pàg. 442. - La Universitat de Catalunya, pàg. 443. - Folklore aforístic, pàg. 445. - Catalans notables, pàg. 447.

GRÀCIA*

Notes històriques de l'ex-vila de Gràcia (Barcelona)

SEGREGACIÓ. - AJUNTAMENT PROVISIONAL

ARBITRÀRIAMENT suspès el privilegi d'erigir-se en vila, concedit al Barri de Gràcia, el 23 de juny del 1830, i ratificat per una altra reial ordre de 17 de novembre del 1834, Josep Samsó, Vicenç Malla i Miquel Llavallol, individus que actuaren d'alcalde i prohoms d'aquell barri i territori l'any que es signà el frustrat decret, fent cas omís de l'oposició sistemàtica que els obstaculitzava constantment, seguiren propugnant per exigir l'acompliment de les sobiranes disposicions que els facultaven per a segregar-se de la jurisdicció del Municipi barceloní i transformar-se en poble independent.

Llur pretensió, ultra el sentit de lògica que l'emparava, era avalada per 502 vots en favor del projecte, resultat d'un plebiscit en el qual prengueren part 506 veïns de Gràcia que acudiren a la convocatòria feta pel primer Tinent d'Alcalde de la Ciutat Comtal, en

* L'escut que encapçala aquest article, és còpia d'un de fusta (i pintat) que serveix d'acabament a un armari existent en l'ex-Casa de la Vila de Gràcia.

Dibuix de Josep Barrillón.

Clixé del Club Excursionista de Gràcia.

cooperació amb els Ajuntaments dels pobles limítrofes de Les Corts de Sarrià, Sant Gervasi de Cassoles, Sant Joan d'Horta i Sant Martí de Provençals, per la Diputació Provincial i el Cap Polític de Barcelona.

Un dels punts en què l'Ajuntament de la capital refermava més la seva disconformitat amb la separació absoluta d'aquell sector era el que justificava que dels interessos comuns del municipi, hom havia construït el Passeig de Gràcia i dues fonts públiques * per remeiar l'escassetat d'aigua que patia aquell veïnat.

També allegaven que el creixement de Gràcia era

Timbre de l'Alcaldia pedània.

degut, principalment, a les moltes cases que, per al seu esbarjo, els habitants de Barcel·lona hi havien edificat, desenvolupament que restaria estacionari si esdevenia realitat la innovació proposada.

Per amuntegar greuges, en profit de l'obra d'obstrucció, feien avinents les dificultats amb què toparia la nova corporació per a atendre a les despeses habituals en una municipalitat. I acabaven d'argumentar llur tesi, remarcant una munió de perjudicis que refluïrien sobre la totalitat dels barcelonins, i àdhuc era molt probable que s'alterés la tranquil·litat a causa de les discussions que derivarien d'aquest desmembrament.

* De les fonts ací referides, encara n'existeix una a la Travessera, entre les cases núms. 126 i 128 (números antics, 18 i 20).

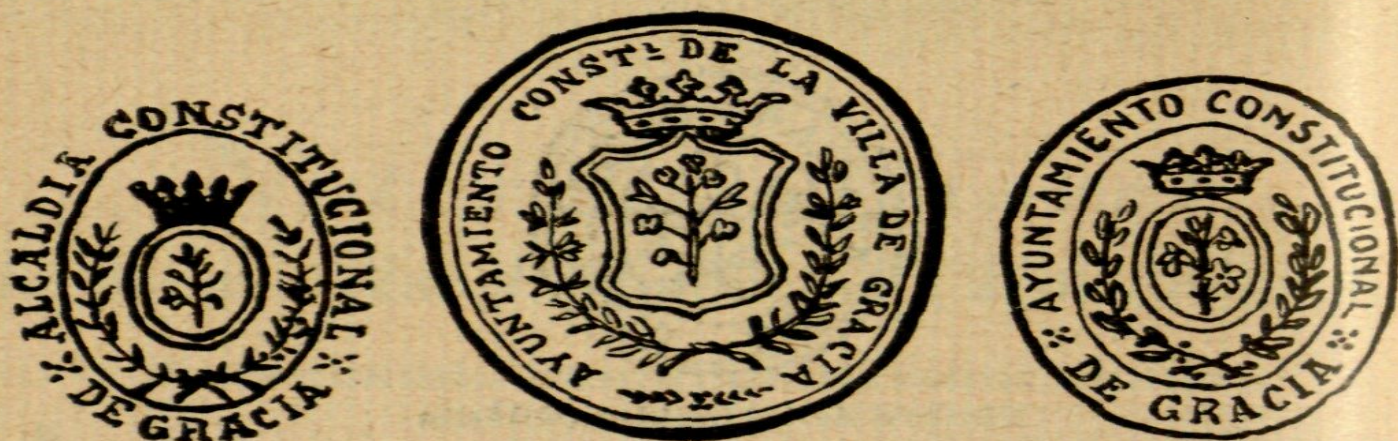
El fanal suspès al centre i les rajoles amb motius artístics que la decoren, són unes innovacions que daten de l'any 1928.

L'altra, d'estil molt semblant, estigué situada a la Plaça d'En Trilla, en terreny de la finca senyalada amb el núm. 1 i tocant a la número 3, les quals propietats formen l'angle Est de la plaça.

Aquestes fonts foren construïdes el 1844 i inaugurades el 5 d'abril de l'any següent.

Per a esvair d'una faisó radical aquesta persistent polèmica convenia determinar, dintre les formalitats legals, a quin dels contrincants era propícia la raó, i, per escatir-ho, fou lliurat al Consell Reial l'expedient instruït, perquè aquest organisme, imparcial, deliberés sobre el litigi plantejat.

Malgrat l'exagerada ampullositat donada als motius emprats per a fer més eficaç la protesta, el Consell, després d'un detingut examen dels conceptes exposats allí documentalment, no cregué prudent desestimar la petició que els graciencs amb tant de braó susten-

Timbres utilitzats per l'Ajuntament Constitucional.

taven, influint bona part en aquest acte de justícia, el que l'esmentada població, diàriament i des de posta de sol, en què es tancaven les portes de les muralles de Barcelona, restés sense autoritats pròpies i de solvència que vetllessin per la pau i els interessos dels qui allí residien.

Anteposant una sèrie de consideracions respecte al pro i el contra del cas que es debatia, el 19 de juny del 1850 el Consell opinà que la importància de la població de Gràcia i la seva situació, allunyada del nucli urbà de Barcelona, eren uns factors convincts de la imperiosa necessitat que hi havia de segregarla, i, per tant, de deixar-la gaudir d'un Ajuntament que, amb totes les atribucions, s'encarregués d'administrar els interessos de la localitat, el terme de la qual també calia assignar-li.

I, per reial ordre del 28 del mateix mes, es donà vigor a un acord tan transcendent, que satisfesia la màxima aspiració dels simpatitzants amb el règim que s'anava a implantar.

Amb data 4 de juliol, l'Autoritat Superior Civil de la Província, usant de les facultats que li atorgava l'article 106 del Reglament del 16 de setembre del 1845, nomenà l'alcalde, els tinents i els regidors que havien de compondre, amb caràcter provisional, el primer Consistori, i els dits càrrecs recaigueren en els subjectes que a continuació són detallats:

Alcalde: Pau Fatjó.

Tinents: Josep Grimany, Miquel Rubira, Pere Fariols.

Regidors: Josep Prats, Francesc Amat, Miquel Rovira, Joan Canals, Vicenç Guardiola, Josep Vidal, Joaquim Màs, Jaume Martí, Esteve Quintana, Gil Martí, Josep Balasch, Josep Olivé, Francesc Pascual, Josep Vivet, Josep Janot, Leopold Segué.

Dos dies després, o sia el 6 de juliol, era fixat un ban que posava en coneixement del públic la fi triomfal d'un plet tan dilatat.

A les dotze d'aquest mateix dia prengué possessió l'Ajuntament Constitucional, i el Barri novè del *Cuartel* tercer, de la ciutat de Barcelona, de llavors ençà es titulava Vila de Gràcia.

PERE QUERALTÓ I TOLOSA.

UNA LOCUCIO POPULAR

«A Igualada són figueters»

L'origen d'aquesta dita es deu a això següent:

Per una infinitat d'anys enrera —potser des de més d'un segle— havia nascut una figuera al cim de l'església parroquial, o sigui a la teulada. Era a la part del mur que és asperó o serveix de contrafort a una de les arcades del temple. L'esmentada figuera arribà fins a produir figues. A Igualada hi ha encara persones de certa edat que havien vist el susdit arbre i fins n'havien tastat, de figues.

D'això en provingué que els pobles de la rodalia diguessin figueters als igualadins.

Les nostres glòries

I

P R E A M B U L

EN aquesta col·lecció d'articles referents a la literatura catalana, adoptarem l'estil, diguem-ne cronològic, de Pompeu Gener, estil que consisteix en posar, junt amb els literats, els pensadors catalans.

Però abans, i perquè hom compregui la fortitud de la nostra manifestació literària en el decurs dels segles, direm, repetint-ho, el que digué l'autor de «Les presons imaginàries», En Pere Coromines. I deia:

«La família catalana, amb preferència la del
»camp, no es comprèn sense un Pare i Senyor i sense
»un territori propi, que no és dels individus, si més
»no del patrimoni familiar. Mort el Senyor actual li
»succeirà un altre que tindrà la representació i portarà la càrrega dels deures de tots. Els fills que
»surtin d'allí per constituir-se en nova família, lluitaran per conquerir-se una propietat territorial per
»bastir en ella sa llar.

»Els que ara veuen els catalans baix l'aparença
»d'indomable llibertat i d'una insubmissió que ens
»donaren dos segles d'allunyament de govern, no
»comprenen la capacitat de disciplina social que fa
»eixir en nostra ànima aquesta constitució familiar.»

Doncs bé; gràcies a aquesta disciplina moral que els vers catalans sempre hem tingut, avui podem donar al món, imitant les nacions universals, tot

una col·lecció de noms gloriosos que són el llegítim orgull de la Nació Catalana.

La llista dels nostres literats i pensadors són la més preada demostració del dret que posseïm els catalans a gaudir d'un idioma propi. Es més: a despit de les campanyes que els òrgans centralistes feren per espai de dos segles, podem demostrar que l'idioma català és més antic que el castellà, i que si moderna i contemporàniament la nostra literatura i la nostra parla no han estat tan embellides com la castellana, la culpa no l'ha tingut més que la persecució política que sempre ha sofert Catalunya.

D'altra part, però, advertim que des de l'Edat Mitjana, un profund sentit pràctic i generosament universal és el patrimoni dels escriptors catalans. Aquest doble esperit positiu i idealista alhora, els dóna una alta vàlua d'humanitat i els assenyala un lloc eminent en el camp intel·lectual del món civilitzat.

Deixem-nos de divagacions comentades i anem directament a l'esperit de l'article, finint ací aquest preàmbul.

* * *

La llengua catalana és filla de la llatina, i és també una de les que més s'hi assemblen. Al segle ix la nostra parla havia assolit propietat i distinció, com ho diuen els noms de lloc a l'acta de consagració de la Seu d'Urgell (any 839).

En aquell segle es revelà el primer document històrico-literari de la nostra parla, amb les disposicions que es lliuraren dels concilis de Reims (any 813) i de Tours (any 847), de les quals manaren traduir a les llengües populars les Homilies dels Sants Pares i obligaren a predicar en la llengua del poble. Les esmentades disposicions donaren lloc a una popularitat de les llengües dites «novo-llatines», de la qual són exemple les «Homilies d'Organyà», del segle xii,

que és, com hem dit abans, el primer document literari de la llengua catalana.

Més tard, en la poesia, vingué la producció de trobadors que no fou feta amb la llengua catalana, sinó amb mots triats dels parlars occitants, amb predomini del provençal i del llemosí. Fou cap a la meitat del segle II quan s'inicià el període trobadoresc català amb el rossellonès Berenguer de Palol, formant-se aquella escola pròpia catalana tan escaient als nostres trobadors, enmig de la qual culminava el record de Guillem de Bergedam, aquell trobador del segle VIII.

RAMON BOTEY I OROBITG.

(De «Amics del Folklore de Catalunya»).

(Continuarà).

AFORISMES I PROVERBIS

Després de mort,
ni vinya ni hort.

Lo que de nit es fa,
de dies es veu.

Qui ha menester el foc,
amb els dits el busca.

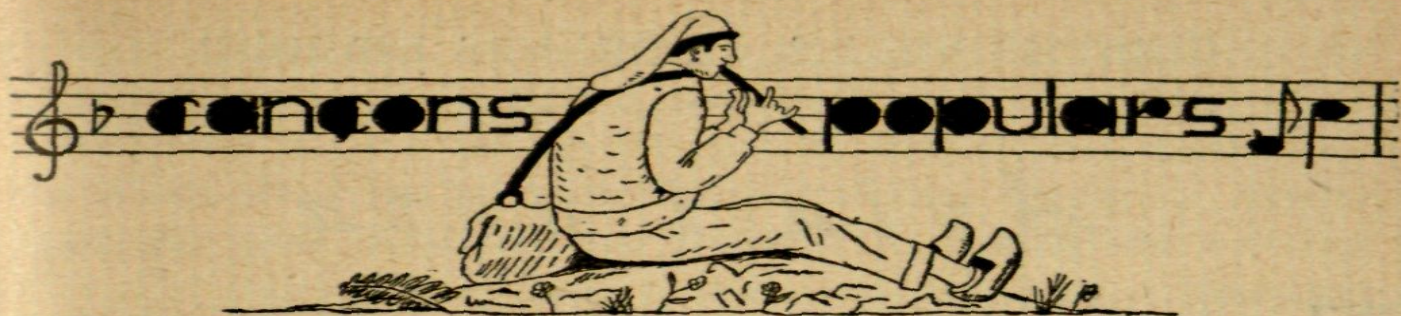
Si fas bé allò que pots fer,
a pocs hauràs menester.

No vulguis mai pledejar
lo que no puguis provar.

Morros i mala cara
treuen la gent de casa.

Ovella de molts,
el llop se la menja.

Si tots fóssim iguals,
¿qui portaria els gegants?

Jo tinc una torre

Jo tinc una torre,
lirondona, lirondeta,
jo tinc una torre
que en el món no hi ha millor.

—Més m'estim la meva
que té un noble mirador.

—La miranda meva
és a França i a Aragó.

—La meva és més blava
per on passa tot el món.

—Qui pot defensar-te
d'algun lladre o malfactor.

—Prou sóc defensada
per mon dret i ma raó.

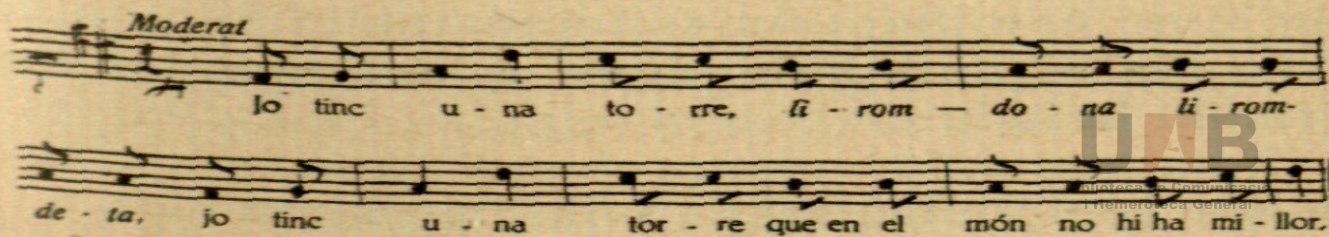
—Qui és el més fort guanya
i qui guanya té raó.

—Raó no vol força
que vol sempre pau i unió.

—De bon grat vindria
si trobés llibertador.

—Vina, Marieta,
serem tos lliberadors

—A desfer la torre,
visca sempre pau i unió.

(De «Cançons de tot arreu», per F. Baldelló, 1936).

Àvia i neta

Em demanes que t'aconselli i que et digui el meu parer? Si les meves paraules tinguessin la virtut de convèncer, et diria que dels tres n'escollissis un. Precisament el que tu creguessis, tenint-ne proves convincents que no deixessin lloc a dubtes, que t'estima més i que més enamorat està de tu.

—Però, àvia, si tots tres n'estan d'enamorats, si tots tres m'estimen, si tots...

—No continuis, Beatriu. Sé a bastament el que vas a dir-me. Que tots tres t'agraden, veritat?

—Potser sigui censurable, però sí, aquesta és la veritat: tots tres m'agraden.

—Tots tres et poden agradar, però et tens de maridar amb un. I aquest ha d'ésser, precisament, el que reuneixi més bones qualitats.

—Per què?

—Perquè solament així podràs oblidar els altres dos. No ho creus, què et sembla?

—Sí, és clar. Així tindria d'ésser, així seria convenient que fos... però no és.

—Doncs cal que sigui. Per força, dels tres n'hi haurà un que sigui més digne que els altres a aspirar la teva mà. Per força, dels tres n'hi haurà un que t'inspiri més simpatia, que no et resulti tan pesat, que et sigui més complimentós, que el seu procedir sigui més recte i sa, sense la més lleu tara, que el dels altres...

—No, no i no. Tots tres, als meus ulls, són dignes de la meva estimació, del meu amor...

La conversa fou interrompuda per l'arribada dels tres joves cavallers, amics inseparables de la infantesa i a la vegada pretendents a la blanca mà de la formosa Beatriu.

Tots tres saludaren gairebé a un mateix temps. Primer complimentaren l'àvia. Després la neta.

Ferran de Corfut i Remigi de Santelm tingueren per la bonica Beatriu frases d'elogi, d'aquell elogi

barreja d'amor i estimació. En canvi, Antoni de Bellcel, només es limità a saludar amb cortesia.

Després d'una curta pausa, al cap d'una bona estona d'escoltar les més belles paraules, Beatriu, estranyada de què Antoni de Bellcel romangués encara sense dir paraula, li preguntà tota riallera i festosa:

—I vós, Antoni de Bellcel, que no m'endreceu, a l'igual que els vostres companys, unes paraules?

L'alludit, digué, amb un lleuger somrís a flor de llavis:

—Diuen que el silenci, a vegades, és força eloqüent. Si així és, el meu silenci d'ara és el més sincer elogi de la vostra formosura, de la vostra gentil personeta, bonica princeseta Beatriu.

—Tanmateix heu resultat força galant, tal vegada un xic més que els vostres amics, Ferran de Corfut i Remigi de Santelm.

—He dit la veritat, la pura veritat, ho podeu ben creure, damisella Beatriu.

Ferran de Corfut i Remigi de Santelm, aprofitant uns curts moments de silenci, manifestaren el pensament que els havia dut. Dirigint-se, doncs, a la bona àvia, així parlaren:

—Voldríem, noble senyora, que, valent-vos de la superioritat i àdhuc del càrrec de consellera que espontàniament exerciu prop la vostra néta, li demanéssiu una decisió en el que es refereix a la resposta que deu donar-se a les nostres peticions d'amor. Podreu complaure els nostres desigs?

—Bé, molt bé, cavallers. Comprenc les vostres ànsies; però, i vós, Antoni de Bellcel, resteu callat i res no m'haveu dit referent a l'assumpte que tant preocupa als vostres dos amics. Segurament que a vós ben poc deu interessar-vos, a judicar pel vostre silenci. No voleu que faci res per a vós?

—El sol desig de no contrariar a Beatriu, m'ha fet emmudir. Va dir-nos que esperéssim la seva resposta, i esperant estic. Insistir, és, al meu entendre, dubtar de la seva paraula, desconfiar d'ella... I jo ni dubto ni desconfio, només espero ansiós i esperançat que ella compleixi el que va dir-nos.

Breu silenci que la bona àvia interrompé amb la seva veu clara, timbrada, assenyada.

—La veritat, cavallers, la veritat sigui dita per a calmar les vostres inquietuds. La princeseta Beatriu, ací on la veieu, és molt capriciosa. Avui, pocs moments abans de la vostra arribada, em confiava un íntim desig seu, el qual no gosava dir-vos. Em deia com li plauria posseir la flor de les tres fulles, aquella flor blanca, tota ella ufana i flairosa que creix al fons del gorg d'Efren, a l'illa de la Bona Fe. Doncs bé, Beatriu, la vostra enamorada, es maridarà amb aquell de vosaltres tres que més flors blanques li porti...

Al cap de pocs instants, continuà:

—Com vosaltres sabeu, són necessaris prop de quinze dies de viatge per a traslladar-se a l'esmentada illa. Desitjosos com esteu d'una resposta decisiva, l'obtindreu de seguida satisfent el desig de Beatriu. Que la bona sort us acompanyi i us lliuri de qualsevol mal pas.

Els tres cavallers, refets de la primera impressió soferta, ardits i valerosos, decidits a emprendre el viatge per tal de complaure l'encisadora princeseta i conquerir el seu amor, saludaren amb una lleu inclinació de cap, acomiadant-se després d'haver besat cerimoniosament les blanques mans d'àvia i néta.

Instantàniament després d'haver sortit els tres jovencells, la néta interrogà, tota sorpresa, a l'àvia.

—Per què l'haveu dita, àvia, tota aquesta mentida de la flor de les tres fulles? Per quin fi l'haveu inventat aquesta solemníssima bòfia de què em casaré amb aquell dels tres que sigui portador de més flors blanques?

—Em faries parlar molt, filleta. Tu mateixa, sense necessitat que jo t'ho expliqui, el comprendràs ben aviat el motiu justificatiu del meu procedir d'ara fa uns instants. No sabies per quin dels tres decidir-te, veritat? Mitjançant la meua idea aviat sortiràs de dubtes...

—Ara que ja ho sabia quin era el preferit del meu cor!

—No passis cap mica de pena, que, Antoni de Bel·lcel, precisament el mateix que sense donar-se'n compte s'ha revelat com el més perfecte enamorat, serà el mateix que sortirà victoriós.

Tres dies després, una senzilla tarja damunt assafata d'argent, és presentada a Beatriu.

—Antoni de Bel·lcel, ací! Què voldrà?

—Senzillament, diu l'àvia, ha vençut en la prova i ve a cercar el premi.

Tota joiosa, amb el rostre resplendint de vera alegria, pressentint aprop el moment sublim per tota bona enamorada, Beatriu dóna les oportunes ordres perquè Antoni de Bel·lcel sigui conduït prop d'ella.

El jove cavaller entra a l'estança, tot apesarat, amb visibles mostres d'una gran contrarietat.

Tantost és a presència de les gentils dames, l'àvia li pregunta:

—Us creia embarcat i en direcció a Efren, a la recerca de flors blanques. Com és, doncs, que encara resteu ací?

—No puc empendre el viatge, car assumptes d'ordre interior, purament íntims, m'ho priven.

—No, no mentiu, dieu la veritat, us ho prego. Penseu que hi va la vostra felicitat i la de Beatriu, la vostra enamorada.

—La veritat, senyora; la pura veritat, damisel·la Beatriu. Tants dies sense poder veure a la formosa princeseta, sense poder veure-us ni parlar-vos, serien per mi com un cruel martiri. Em moriria d'enyorament si no us podia contemplar, emmalaltiria de debò si no pogués conversar amb vós... Prefereixo no complimentar el vostre desig, abans que morir d'enyorament, prefereixo...

—No, no parreu més, Antoni de Bel·lcel. La veritat us ha fet conquerir l'amor de Beatriu. Vós sou, dels tres, el que més l'estimeu; per tant, el que més enamorat està d'ella. Ho demostren els fets, ho proven a bastament les paraules embolcallades d'amor, ho confirmen els ulls, fidel reflex de la vostra ànima sadollada d'estimació i nua completament d'insanes passions... Beatriu, perquè no dir-ho?, també us estima...

I la bona àvia, la noble senyora, somrigué satisfeta al veure com Antoni de Bel·lcel i la seva néta segellaven amb una estreta de mà, efusiva i amical, el començament de llur amor, un amor pur i desinteressat, talment gotes de rosada.

JOSEP M.ª SALAS I JULIÀ.

[Els Mossos de l'Esquadra, segons una tela de Carles Vázquez,
«Una presa a Vallcarca».

Els Mossos de l'Esquadra

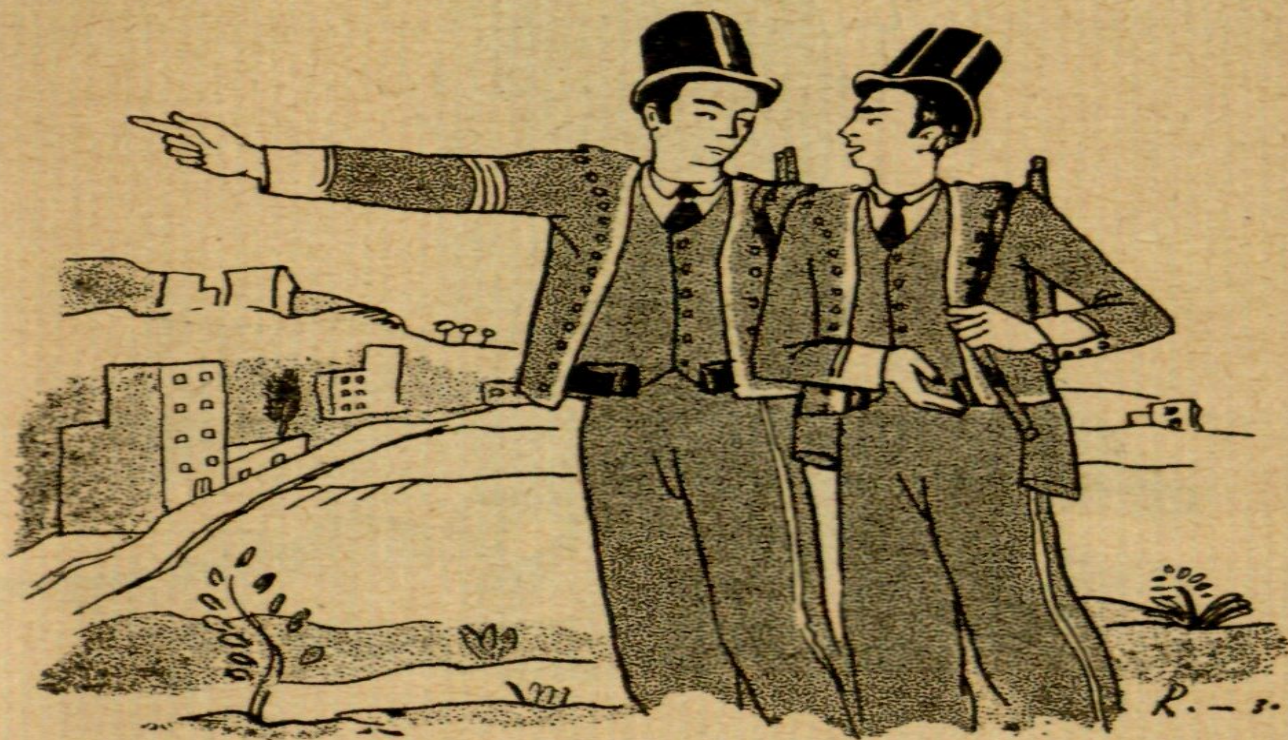
EL Cos dels Mossos de l'Esquadra, havien estat objecte, temps enrera, de molts de comentaris. La fantasia havia corregut abundantament en tractar-se d'aquests Mossos. L'obra de Josep Ortega i Espinós, *Las Escuadras de Cataluña* (que vol ésser una obra entre històrica i novel·lesca, i a la qual no atorguen, els entesos, cap vàlua històrica ni literària), aguantava la circulació i el manteniment d'aquella fantasia. Però això s'ha acabat; gràcies, principalment, a l'aportació dels estudis del malaguanyat Indaleci Castells, el distingit escriptor de Valls, d'on eixiren els Mossos de l'Esquadra.

La «tradició» volia que el Cos dels Mossos de l'Esquadra hagués estat fundat l'any 1690. Aquesta és la llegenda inventada per l'Ortega i Espinós. Però la veritat és que la seva creació data d'un quart de segle més cap ençà. La R. O. creant aqueix Cos és del dia 21 d'abril del 1719. A tot tirar, si hom volia anar més amunt, per trobar-ne algun antecedent, podria fixar-se l'any 1713, i prou. La seva naixença i fundació va ésser feta amb el disseny de reduir els

adversaris que encara restaven, rebels i insotmesos, contra Felip V, després de la caiguda del 1714. Així, doncs, diríem que l'origen dels Mossos es un origen *botifler*. Després d'una sèrie d'anys, les circumstàncies i les coses van córrer d'una altra manera i el Cos va convertir-se en el que després havia estat i continua fins a la data.

* * *

Els Mossos de l'Esquadra s'havien guanyat, justament, una fama que omplia de respecte i donava la

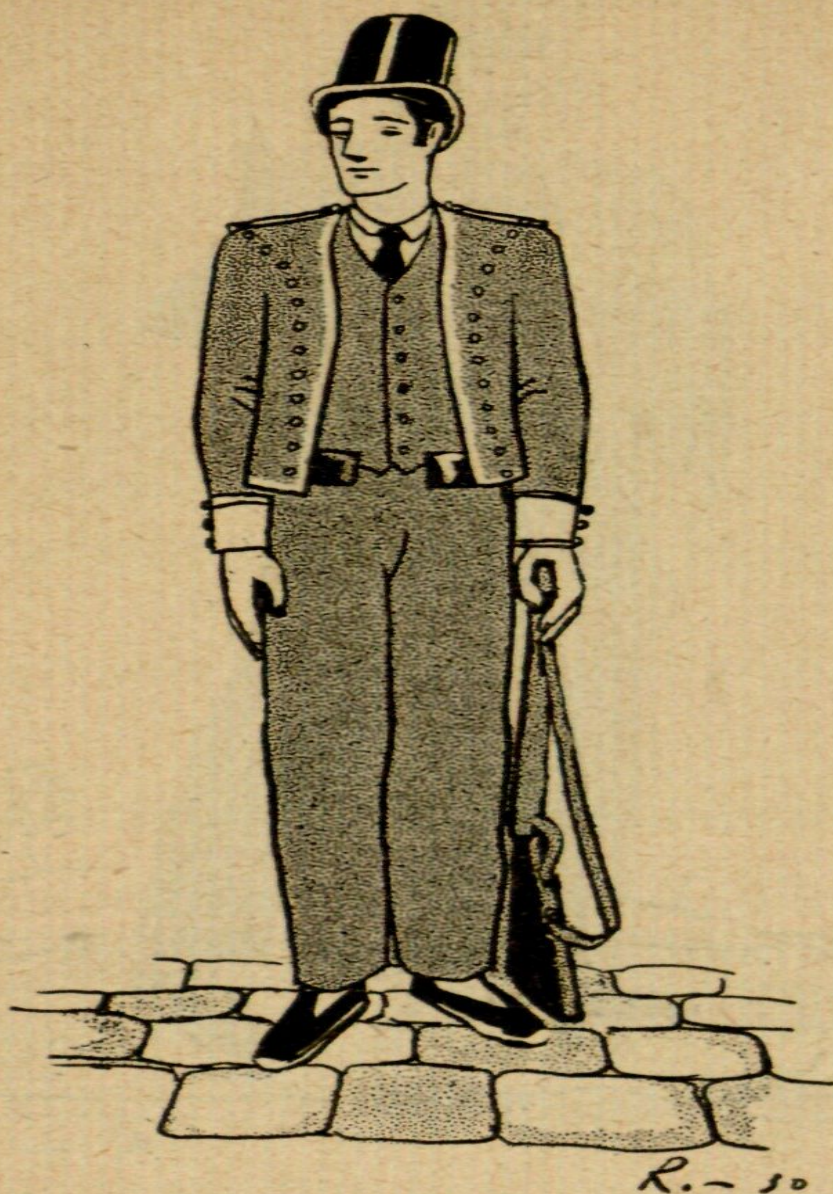
sensació de seguretat a les nostres contrades rurals. Els Mossos de l'Esquadra havien prestat serveis de molta vàlua, havien complert, amb èxit, missions delicadíssimes; havien descobert rastres de crims i de malifetes que semblaven destinades a romandre al desconegut i a la més absoluta impunitat. Els Mossos de l'Esquadra havien estat uns homes forts, disciplinats, ardits, audaços, alts, cepats, valents. La seva silueta, a les viles i contrades, pels camins i les carreteres, als llogarrets i a l'alta muntanya, era el senyal d'un ordre i d'una vigilància insubornables. Eren aquells homes que coneixien els topants més envitricollats, els indrets feréstecs, els punts estratègics, les coves, els conreus, els termes i les partions.

Eren l'ull sempre despert i l'home que hi flaire bé i que coneix els vents d'on vénen.

Naturalment, al volt del nom de l'Esquadra s'havia format ja una aurèola, s'hi havia teixit una llegenda. Una llegenda brava, colorida, pintoresca. I s'ho mereixien. Per això no han mancat els artistes de la ploma ni els del pinzell, que han plasmat aquesta aurèola en bells moments, en teles suggestives, en pàgines vives.

Ara el Cos de Mossos de l'Esquadra, com a institució, havia pres, d'uns anys ençà, un tomb que induïa a pensar a la conveniència de la seva transformació. L'objectiu que havia inspirat el funcionament del Cos havia perdut de caràcter. Fets, circumstàncies diverses, el mateix canvi natural en els descabdella-

ments socials i polítics, hi havien introduït alguns punts de desnaturalització.

* * *

És per virtut d'un Reial Decret de 14 d'agost, 1930 (publicat a la *Gaceta*, el dia 16), que hom decideix i determina la reorganització del Cos de Mossos de l'Esquadra.

Aleshores, la Diputació de Barcelona, a la reunió del dia 3 de setembre, acorda dividir el territori de la seva jurisdicció en tres zones, i formar tres esquadres: 1.ª Esquadra, amb capital a La Garriga, comprénent els partits judicials d'Arenys, Granollers, Mataró, Sabadell i Vic, amb Badalona, Santa Coloma de Gramanet, Horta i Vallvidrera.—2.ª Esquadra,

R. - 30

amb capital a Piera, comprenent els partits d'Iguallada, Sant Feliu del Llobregat, Terrassa, Vilafranca i Vilanova.—3.ª Esquadra, amb capital a Sallent i comprenent els partits de Berga i Manresa. El dia 17 de setembre és nomenat comandant del Cos N'Ignasi Bufalà i Ferreter.

La disposició governamental anterior, és a dir, la que havia regulat el funcionament del Cos de Mossos de l'Esquadra fins ara, era el Reial Decret de 4 de maig del 1892. Era una disposició concebuda dins les normes més estrictes d'una tradició de govern que alimentava tot el sentiment de provincianisme i d'inferioritat, a l'esguard dels organismes populars. En aquell Reial Decret, la Diputació no era ningú, no era tinguda en cap consideració, no podia disposar de res: en efecte, ultra que l'organització i disci-

plina dels Mossos de l'Esquadra, com a cos armat que aquests són, eren adscrites al ram de guerra, els serveis eren adscrits a Governació, és a dir, al Govern civil. No es feia cap cas de la Diputació. En canvi, després, tot allò relatiu a serveis, és a dir, tot el funcionament dels Mossos de l'Esquadra, depengué de la Diputació; ella en disposà i ella en fou la mestressa.

El Cos de Mossos de l'Esquadra havia estat constantment un motiu de recels. Mai no s'havia pogut aconseguir l'aprovació ni tan sols d'un Reglament. Fins a l'extrem que aleshores de la creació de la Mancomunitat, atorgada amb aquella sèrie de regateigs que tots coneixem, no deixaren tampoc de manifestar-se els recels: hom tenia mitja por que la Mancomunitat no estengués per tot Catalunya els Mossos; i

això devia semblar-los un perill tremend, tot i estar, com estaven, els Mossos, sense la més mínima dependència efectiva de la Diputació.

Aleshores de la mort d'Enric Prat de la Riba, i amb motiu del trasllat de les seves despulles, de Castelltersol a Barcelona, hom havia concebut la idea que els Mossos de l'Esquadra fossin presents als pobles de trànsit per a retre honors al cadàver del President. Doncs bé: no fou permès... Així mateix, aleshores de la celebració de l'Assemblea de Parlamentaris, pel mes de juliol de l'any 1917, havia estat convingut que els diputats provincials anirien a reunir-se al Palau de la Diputació. D'aquesta manera hom despistaria l'intent, que era de celebrar l'Assemblea al Palau del Governador, del Parc de la Ciutadella, com efectivament va celebrar-s'hi. Doncs bé: els Mossos de l'Esquadra, que eren a les portes del Palau de la Diputació, no hi van deixar entrar ni el president d'aquesta corporació. És a dir, que els subordinats de la casa, no hi deixaren entrar l'amor!

Això, com a botons de mostra.

És clar que, com de la mateixa Mancomunitat, atorgada tan a precari, la Diputació de Barcelona sabé treure profit dels Mossos, que prestaren bons serveis a la guarderia rural. Però no és menys cert que aquests anys darrers, amb l'aplicació del Reial Decret del 1892, s'havia palesat tot el seu sentit humiliant i atemptatori a la dignitat de la Diputació.

Ara, amb l'adveniment de la República i amb l'Estatut de Catalunya, el gloriós Cos de Mossos de l'Esquadra, baix els auspicis de la Generalitat de Catalunya, ha estat, podríem dir-ne, rehabilitat.

R. O.

¿Per què

el sol a l'hivern surt més tard que a l'estiu?

Perquè fa fred i té mandra de llevar-se.

els cavalls tenen bròmera a la boca?

Perquè no tenen mocador per eixugar-se-la.

Joan Fivaller.

FETS HISTORICS

El vectigal de la carn

EN els fulls de la nostra gloriosa història que estan plens de fets memorables, n'hi ha un que demostra la gran enteresa i energia amb què es conduïren els nostres antics Consellers per a defensar les lleis de la terra i la lleialtat amb què procediren en tots els moments, tenint que avenir-se el rei castellà a pagar un impost, rebaixant-se el monarca a la simple categoria de ciutadà de Barcelona.

Als últims dies del mes de febrer del 1416, arribà a Barcelona Ferran I, dit d'Antequera, primer rei de la dinastia castellana, que regí la Confederació Catalano-Aragonesa, elegit en el Compromís de Casp.

Tots els veïns i habitants de Barcelona, venien obligats a pagar en els mercats, tributs o vectigals,

sense distinció de classes, sobre els articles de primera necessitat, és a dir, que era una petita contribució, que ni el mateix Ferran d'Antequera n'estava dispensat.

El rei va ordenar als seus criats que es neguessin a l'esmentat pagament, com així va fer-ho l'agutzil reial, el dia 28 de febrer, en demanar-li el carnicer l'import que sobre la carn tenia d'abonar, al·legant l'agutzil que era del servei de Palau, produint-se un avalot en el mercat, per la tossuderia amb què els criats del rei es negaven a pagar el que se'ls exigia.

Assabentats els consellers de la insistència del monarca en no voler satisfer el tribut, al dia següent es reuniren els cent jurats per a deliberar. L'acord de la genuïna representació de Barcelona, ja que componien el Consell des del més potentat a l'humil treballador, donà per resultat que el rei i la seva família estaven obligats al pagament.

Per no haver comparegut el Conseller en Cap, s'encarregà a l'eminent patrici Joan Fivaller, de la difícil missió de fer present al rei que complís el que havia jurat a l'entrar a Catalunya.

Coneixent el caràcter del rei, i el greu i perillós de l'encàrrec, va voler abans confessar-se, i una volta fet el testament i acomiadat de la seva família, vestint la gramalla negra en senyal de dol, es féu acompanyar per dotze prohoms i un veguer, i aclamat pel poble es dirigí al Palau.

Joan Fivaller, home serè i valerós, en ésser a la porta va contestar a la pregunta que li fou feta, que era la ciutat que volia parlar amb el rei. Una vegada obtinguda l'audiència, amb tot el respecte, exposà al rei la falta comesa per l'agutzil i li recordà l'obligació que tenia de satisfer l'impost, cosa que cap ciutadà no podia defugir.

El rei va contestar-li, irat, que no fóra rei si es subjectava als seus vassalls, fent-li esment, al conseller, que aquella gosadia podia costar-li la

vida; contestant-li Fivaller, que ja havia atorgat testament i vestia la gramalla negra, mes que tingués present que abaix hi havia el poble i que esperava la resposta.

Davant d'aquestes paraules, el rei i els cortisans determinaren que es pagués el que amb justícia es demanava, quedant confirmades les llibertats de la terra.

Aquella humiliació tan gran, determinà al rei a deixar la ciutat, mes a l'arribar a Igualada, es sentí tan greument malalt, que la seva mort es donava per segura.

En saber-ho el Consell de Cent, delegà el mateix Fivaller per a cuidar-lo, demostrant-li que els catalans sentien el mateix respecte per les seves lleis que pels seus sobirans. Tan agraït va quedar el rei Ferran d'Antequera, de l'afecte, sacrificis i atencions prodigades pel nostre eximi Conseller Joan Fivaller, que va nomenar-lo marmessor major en el seu testament, encarregant-li cuidés del seu fill Alfons i del govern del regne, durant la infantesa del primogènit.

J. C. C.

Jocs de paraules

«De genollons, genollons, collia collia, de genollons, genollons, collia codonys; de genollades, codonyades, i amb els dits, codonys collits».

«Sota del pont n'hi una nina, que renta un davantal de cotolina, que la flor trau que la flor tria, que la flor tria que la flor trau».

UAB
Biblioteca de Comunicació
i Hemeroteca General

I n i c i a l

VULL recordar els meus moments de joia
vull recordar les hores de dolor.

Cançons de goig i plany faran la toia
potser mancada de boscana olor.

Jo vull cantar la fe que el seny m'omplena,
jo vull cantar la terra on he nascut,
jo vull cantar l'amor. Que aquesta trena
vulgui fermar la meva inquietud.

I cantaré, que tota cosa és bella
si l'ha forjada el seny i el sentiment.
Senyor!: vulgueu obrar la meravella
de dar-me verb i força al pensament.

EUFEMIÀ FORT I COGUL.

(Del llibre «Caliu, Guspires i Records»).

F e s t e i g

TRES eren els fadrins que aquella nit
deixaren el coixí per fer-la seva.

El rossinyol, potser el menys decidit
dels pretendents, li duia, sense treva,

un ram de cants, segurament collit
en un país de somni on mai no neva.

El ventijol, festejador atrevit,
es deia, pretensions: —Ha d'ésser meva!—

i, passant llest, deixava caure un bes
damunt el front de seda de la rosa.

I l'altre, un estel d'or, era dels tres

el més embadalit. Prô, ens diu, la glosa,
que la rosa a tots tres feia glatir

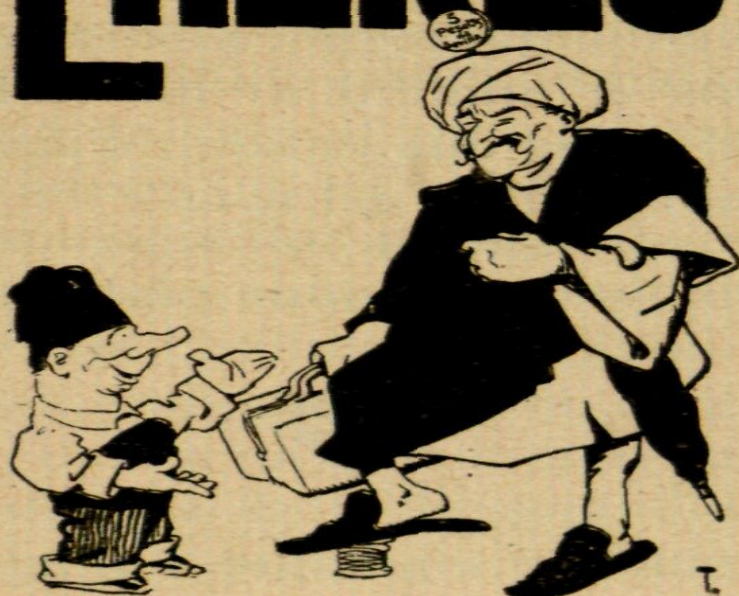
i a cap dels tres no va donar el «sí»

UAB
Biblioteca de Comunicació
i Hemeroteca General

JOAN JANER.

(Del llibre «Gotims de Llum»).

L'HEREU

L'Hereu.—Aon va tan carregar?
En Mela Pass.—A Melilla.
L'Hereu.—A Ceuta heurtà d'anar home a Ceuta.

Facsimil del segon setmanari «L'Hereu».

Nostra Premsa

«L'HEREU»

II

EL segon «Hereu» que dóna fe de vida en el nostre món periodístic, apareix el dia 31 d'octubre del 1913. Consta de 16 pàgines a dues columnes, format 280 X 192 mm. Comença essent estampat a la impremta Gost, del carrer de Balmes, 88, i des del número 27, surt dels tallers de la impremta Catalònia, Passatge Pont de la Parra, 6; l'administració està establerta al carrer de València, 233, pral. Els preus de subscripció són els següents: un any, 6 ptes.; mig any, 3 ptes.; número solt, 10 cèntims.

«L'Hereu» va estampat a dos colors i il·lustrat amb profusió de caricatures originals de diferents

dibuixants. El seu to és humorístic i lluita en defensa dels ideals catalanistes. En l'article de presentació llegim que: «L'Hereu» és un bon xicot a carta cabal, però ¡llamp que'l peli! té un geniàs com un vi de sis quan se tracta de defensar el terror i llurs drets i llibertats, que de sobres sap per quins foren afanades».

Veiem fins el número 41 de «L'Hereu», que suposem és el darrer que va sortir d'aquest periòdic; porta data del 13 d'agost del 1914.

JOAN TORRENT.

ENDEVINALLES

N'hi ha de negre,
n'hi ha de blanc,
la dolçura
al cor s'atura
i és molt bo
sinó que no dura.

(El raïm).

¿Quina és aquella bestioleta
que a cada pas deixa un tros de cueta?

(L'agulla).

Una cosa que no és cosa
i per tot el món se posa.

(La fosca).

Dalt de les vigues
canten formigues,
quan l'avi és mort
canten més fort.

(Les campanes).

La Universitat de Catalunya

Els nostres lectors habituals, ja estan assabentats de les vicissituds que ha passat la Universitat de Barcelona d'ençà de la seva fundació en el segle xv, fins a l'erecció de l'actual edifici, durant el darrer terç del segle passat (1).

D'ençà que tingué lloc aquesta erecció, ha estat tostemps el constant anhel dels catalans la possessió d'una Universitat Catalana, genuïnament catalana, en la qual les nostres joventuts aprenguessin en idioma nadiu els secrets de la ciència i de les lletres.

Aquesta «batalla de la llengua»—com ha estat anomenada mantes vegades— ha estat pròdiga en incidents de totes menes. No els relatarem, puix que l'espai ens curteja i, per altra banda, n'estan perfectament al corrent tots els qui han seguit més o menys d'aprop el moviment nacional de Catalunya.

En el que sí que volem parar esment, és en aquella disposició de l'Estatut de Catalunya que estableix que a petició de la Generalitat, la Universitat de Barcelona pot ésser declarada autònoma. La Generalitat féu ús d'aquest dret i, mitjançant la creació del corresponent Patronat, la Universitat Autònoma de Barcelona fou un fet.

No referirem, tampoc, l'acció altament catalanitzadora que el Patronat portà a terme des del lloc directiu que tenia assignat. Ens limitarem a recordar que arran dels fets revolucionaris esdevinguts en octubre del 1934, els individus que formaven l'esmentat Patronat Universitari, pel sol fet de pensar i actuar en català, foren durament perseguits i molts d'ells empresonats. Des d'aquell moment, el Patronat deixà d'existir i la Universitat passà, el mateix que

(1) Vegi's l'article *La Universitat de Barcelona* publicat a *CURIOSITATS DE CATALUNYA*, any I, n.º 10.

altres institucions catalanes, a dependre novament de Madrid.

Calgué que vinguessin les eleccions legislatives del 16 de febrer del 1936, les quals, retornant a Catalunya la seva autonomia, feren possible el restabliment del Patronat Universitari.

El dia 19 de juliol del 1936, a primeres hores del matí, els militars que s'havien sublevat en contra del poble s'apoderaren de l'edifici docent en el qual intentaren de fer-s'hi forts. No pogueren assolir el seu propòsit i a la poca estona de lluita, la senyera barrada tornava a onejar al cim de l'edifici.

Els moments que està vivint Catalunya, aquests moments que estan enderrocant tot l'ordre social existent abans del 19 de juliol de l'any actual, han provocat la mort de la Universitat Autònoma de Barcelona, però Catalunya hi ha sortit guanyant. Avui dia ja no existeix una Universitat de Barcelona, sinó que existeix una Universitat a Barcelona, que no és el mateix, i aquesta Universitat porta el nom de Universitat de Catalunya,

El dissabte, 15 d'agost d'enguany, per disposició del Consell de Cultura de Catalunya, al damunt de la porta principal de l'edifici hi era col·locat un rètol fent constar la nova denominació d'aquell centre docent.

El dijous, 17 de setembre, un drap barrat era col·locat al damunt de l'escut borbònic que ocupa la part centro-superior de la façana de l'edifici entre els medallons que representen Alfons IV (V d'Aragó) fundador de la nostra Universitat i Isabel I (II de Castella) durant el regnat de la qual fou bastit l'actual edifici.

El que ara cal, és que la nova Universitat de Catalunya sigui exactament allò que el seu nom indica: la veritable institució docent màxima de la nostra estimadíssima Pàtria.

GABRIEL NOGUÉS PAHÍ.

FOLKLORE AFORÍSTIC

HIGIENE DE LES CRIATURES

DÓNA al nen quan és petit
sa mare o la dida el pit
cada dues hores de dia
i menys sovint quan nit sia.

Si del pit no pot mamar,
amb llet de cabra o de vaca
la criatura creix maca,
mes aigua s'hi deu posar;
ensucrada, i per meitat,
unes setmanes durant,
i després, més endavant,
tan sols una quarta part.

No usis pas coses d'estany
per a donar-li la llet;
usar-les fóra indiscret
pel plom que l'acompany.
De terra, de vidre, o pisa
sia l'eina, i neta i llisa.

Per donar-ho en lloc de llet
molt el comerç t'ofereix,
mes el qui bé s'hi coneix
se n'aparta, si és discret.
De sopetes no en cal dar
ni per fer als nins callar.

El biberó per si sol,
no secundat pel pit,
a molts infans ha ferit,
buit ha deixat son bressol.
Mai dels set mesos abans
mengen pa, bescuits ni carns.

Tan sols quan l'any compliran
menjars lleugers provaran.
Dotze o tretze dents, senyal
de desmamar són cabal.

Tot nin se deu ben rentar,
per més que el faci plorar.

Bena al ventre el primer mes,
és precepte ben entès.

La faixa que comprimeix
fa bé qui la suprimeix:
puix més sans i ben formats
creixen els nens desfaixats.

Deus preservar-los del fred,
i així també del calor,
procurant abric major
o menor a son cosset.
Sa habitació ventilada,
si la voleu sanejada.

Quinze jorns deu ser guardat
dintre casa el recent nat;
mes si el temps és molt suau
podran ésser menys, si plau.

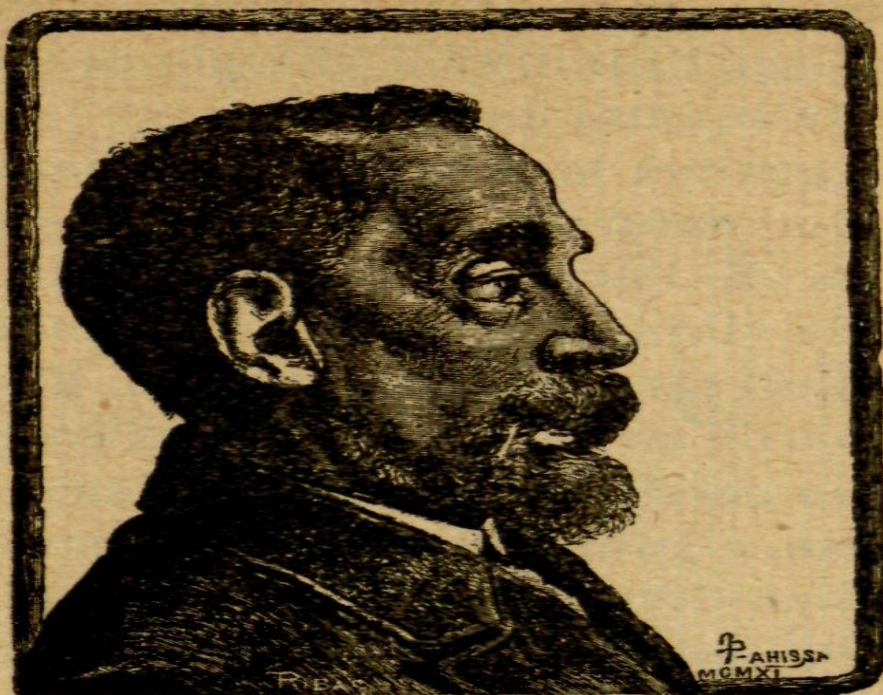
No dormi el nin amb la mare,
ni amb la dida, ni amb el pare.

No es cal pas precipitar
per fer al nen caminar;
sàpiga tenir-se abans dret,
seure i alçar-se solet.

A malalta criatura
acudeix al metge amb premura,
puix més gran és el perill
quan més petit és el fill.

Als tres mesos d'ésser nat,
deu ja el nin ser vacunat.

N. F. DE R.
Biblioteca de Comunicació
i Hemeroteca General

CATALANS NOTABLES

Joan Maragall i Gorina

EXCELS poeta i literat, de renomada universal, va néixer a Barcelona, el 10 d'octubre del 1860, ara fa precisament 66 anys.

Després d'haver-se llicenciat en Dret l'any 1884, va exercir d'advocat i en 1890 entrava com a secretari de la redacció del «Diario de Barcelona».

Amb referència a la qüestió urbana, havia insinuat ja, degut a la seva clarividència de poeta, en 1896, que a vegades és salvadora, una *dolorosa mutilación a tiempo*.

Formà part del grup *L'Avenç*, i va ésser aleshores quan veient en el catalanisme, en el qual militava des del 1891, la vertadera salvació de la pàtria, començà a escriure una sèrie d'articles saturats del més pur patriotisme.

El regionalisme fervorós de Maragall va estar sempre exempt de sospites. El seu catalanisme era conservador. Les doctrines que predicava eren de pau i concòrdia.

En la sessió inaugural de l'Ateneu Barcelonès, de Barcelona, llegí l'admirable «Elogio de la palabra», quan presidia aquesta entitat.

En 1881 guanyà la primera recompensa consistent en la flor natural, per la seva poesia *Dins sa cambra*. Des de llavors se'l coneix com a poeta; les poesies de Maragall estaven totes plenes d'emoció; i la major part dels seus articles, d'un lirisme que els convertia en vertaders poemes en prosa.

Publicà en català «Ifigènia a Taurida», les «Elegies romanes», alguns trossos del «Fausto» i multitud de poesies diverses. L'obra original d'aquells primers anys, fou recollida en un volum intitulat «Les disperses».

En 1895 publicà el seu primer llibre de *Poesies*, i en 1900 el de *Visions i Cants*. La seva poesia *La Vaca Cega*, ha estat, entre altres, unànimement elogiada. Podem dir de Maragall que fou un gran poeta i un poeta complert.

En 1904 va ésser proclamat (1) Mestre en Gai Saber i en 1910 li fou concedida a la seva col·lecció *Enllà* el premi Fastenrath.

També va ésser uns dels iniciadors i propagador de la «Lliga del Bon Mot».

A la seva ciutat nadiua va morir, el dia 20 de desembre del 1911, En Joan Maragall, deixant un bon record com a home exemplar, i grata memòria per les seves activitats poètiques i literàries.

L'Ajuntament de Barcelona, després de la seva mort, acordà que s'erigís al Parc una representació escultòrica de la seva poesia *La Vaca Cega*, gravant-hi el text al peu. També li havien erigit, per subscripció, un bust de marbre, al Parc de Barcelona, varis admiradors seus, en 1913.

MIQUEL FORTUNY.

(1) Vegi's CURIOSITATS DE CATALUNYA, número 18, pàg. 13.